

CRÖNIKA

Ettårsdagen av Natobombningarna Kosovo firas återhållsamt, noterar Knut Carlqvist och förklarar varför.

Klaffar i Kosovo

Jaffventilen är en lysande uppfinning. Utan klaffar skulle blodet hjärtsäcken aldrig ta sig ned till tårna och framför allt inte upp igen. Vi skulle stå där med blånande ben och se tågen gå. Efter att å begrundat denna evolutionära snilleblix skruvade en ingenjör å Alfa Laval någon gång på 1950-talet dit en klaff i vår hydrofor ör att avlasta pumpen. Så jag har absolut inget emot klaffar i all-nänhet.

Årsdagen av Kosovokrigen firades sobert i svensk press. Till och ned Per Ahlin på Dagens Nyheter, den mest entusiastiska i ubelkoren när det begav sig, inser att det kriget inte var någon öjdare. Det är lätt att kasta bomber i huvudet på folk, men ingen ar uppfunnit någon metod att få människor att besinna sig. Det år att piska upp en feststämning kring de märkligaste krig om nan använder sig av de retoriska knepen. David mot Goliat. Eller nnu bättre: näpen bondflicka i greve Draculas våld.

Poängen med bondflickan är att man kan vältra sig i fantasier m vad greven har för sig med henne samtidigt som man hjärt-igt avskyr att just hån, denne onde man, gör det. Själv skulle nan mata henne en tid med dadlar och nötter.

RIGSPROPAGANDA VÄDJAR TILL de mest primitiva känslorna. Her- ar som finner det otänkbara att tränga sig före in i en hiss kan löstligt tycka det är rätt åt den där Milosevic att Jugoslavien bom- as sönder och samman – som om det drabbade honom. Lärarin- ör som tålmodigt förklarar ör sina elever att man inte an lösa motsättningar med åld ursäktar lynchningar av erbiska pensionärer. När erkligheten inte kan hållas utanför längre, då kommer åksmällan. Man börjar i ysthet avsky kosovoalbner, om om det var deras fel att i drogs med till krigshysterin. åen på vägen har man blivit v med oskulden.

Moralismen är försedd ned klaffventiler, den rör sig rån förnuftet och ned mot ner primitiva känslor. När er T Ohlsson föraktfullt alade om "intellektuella" om vankelmotiga gräterskor så har han talrika föregångare. Moralister vill sopa invändningarna åt sidan, de vill ha direkt åndling. De vill ha omedelbar hämnd. Att samma känsla driver le serbiska friskolorna och UCK-gerillan är de blinda för. Att ravla sig upp på förnuftets fasta mark efter ett sådant svanhop- p lypölen är inte lätt. Tvärtom försöker de intala sig att kriget trots ållt var nödvändigt. Kanske borde man ha satt in ännu mer tvång. åuförtiden ska demokratier byggas med tvång.

POLITIKEN FUNGERAR PÅ samma sätt. När hörde ni senast en poli- iker säga att han fattat ett felaktigt beslut? Klaffventilerna gör det möjligt att backa från en ståndpunkt. Har man sagt A måste nan säga B, och därifrån är det inte långt till att inträtta en inter- nationell brigad för nästa Blitzkrieg. Så det är en tidsfråga innan åra ungar kommer hem i säckar.

Man kan säga mycket om Milosevicregimen, men Jugoslavien ir en flernationell statsbildning. Nationella minoriteter lever fredi- gtt tillsammans med serberna ån i dag. Ingen expert på området ar någonsin hävdad något annat ån att UCK har förespråkat ett åtniskt rensat, förenat Storalbanien. I hundra års tid har den ålbanska nationalismen haft samma mål. Nato – som förespråkar multikulturalism och fredlig samlevnad – firar med osviklig pre- tigtelogisk sitt 50-årsjubileum med att föra etniska separatister till naktin i Kosovo och bädda för nya krig.

Bojkotten mot Jugoslavien visar dess medborgare att Nato inte ir ute efter Milosevic utan efter serber i gemen. Och i Kosovo har å fått ett europeiskt Colombia på halsen.

28 mars 2000

KNUT CARLQVIST

Nytt ljus över västtyska undret

Forskningen har hunnit ifatt den västtyska framgångssagan. Benny Andersson har läst en tysk forskningstidskrift.

Maj 1945. Timmen noll i den framgångssaga som kom att kallas för det västtyska ekonomiska undret. Genom flit, duglighet och en klok ekonomisk politik reste sig den västtyska industrin ur ruinererna och lade ån en gång världen för sina fötter. Hjältarna hette Adenauer och Erhardt. De skapade den urstarka D-mark som gav innehåll åt efterkrigstidens västtyska nationalmedvetande.

Men framgångssagan följer en annan berättelse. En som handlar om exploatering och som historielärarna glömt att berätta. I den berättelsen läg- ger plundring av de ockupera- de ländernas resurser och mil- joner människors tvångsarbete under kriget grunden för den västtyska ekonomins fram- gångar. En uppmärksam- artikel av ekonomiprofessorn Herbert Shui i februariumret av Blätter für deutsche und interna- tionale Politik summerar den nya- re forskningen på området.

VI HAR FÅTT LÄRA oss att Tysklands industri låg i grus 1945, men det är inte sant. "Mad bomber" Harris bombarmador fällde huvuddelen av sin last över bostadsområden och kommunikationer, medan industrianläggningarna skonades. När den allierade luftoffensiven nådde sin höjdpunkt i mitten av 1944 stannade industriproduktionen, men det berodde på kommu- nikationsväsendets sammanbrott. Bara 6,5 procent av maskinbe- ståndet var skadat och stål- och gruvindustrin var i stort sett intakt.

Hade det inte funnits industri- anläggningar, och moderna sådana, hade ingen flit och duglighet i vär- lden kunnat skapa 1950-talets höga västtyska tillvästtsiffror. Enligt Shui steg värdet av det fasta kapitalet i industrin i det västtyska området med knappt 27 procent mellan 1935 och 1945, av vilken en värdeökning på 14 procent återstod 1948, efter de allierades demontage. Dessutom genomgick den tyska industrin en

Konrad Adenauer var Västtysklands förste kansler efter Andra världskriget. Han bidrog starkt till det så kallade ekonomiska undret i landet.

genomgripande modernisering under det Tredje riket.

1935 var 29 procent av det fasta kapitalet mellan noll och tio år gammalt. Motsvarande siffra 1945 var 55 procent och 1948, efter de allierades demontage, fortfarande 40 procent.

SIFFRORNA VISAR PÅ exceptionellt hög bruttoinvesteringstakt, fram- för allt åren 1940-43, mitt under pågående krig. Mellan 1935 och 1939 ökade bruttoinvesteringarna med aktningvärda 4,9 miljarder D-mark (omräknat i 1950 års pen- ningvärde). Men mellan 1939 och 1943 var ökningen 12,9 miljarder! Hur blev denna tredubbling av ökningstakten möjlig?

Shui förklarar den till stor del med exploateringen av bortemot 10 miljoner arbetare (8,8 miljoner 1944 och 11 miljoner vid krigsslut- tet) som tvångsrekryterades utan- för Tyskland. För att producera ett så stort överskott som möjligt fick de leva i elände.

1943 tvingades den SS-officer som hade det högsta ansvaret att påminna de tyska industrikoncer- nerna om att antalet tvångsarbeta- re var begränsat. "Det kalla förnuft-

et" krävde därför att de, "till och med de ryska", behandla- des bättre.

"Undernärda, bortnyttande, ovilliga, förtvivlade och hatful- la slavar möjliggör aldrig ett maximalt utnyttjande av de prestationer de under normala betingelser skulle kunna åstadkomma ... Eftersom vi kommer att behöva den främ- mande arbetskraften i flera år och deras insatser dessutom är begränsade, kan jag inte exploatera dem kortfristig."

En undersökning från 1943 uppger att tvångsarbetarnas arbetsproduktivitet var mellan 80 och 100 procent av de jämförbara tyska arbetskraf- tens. Deras löner var betydligt lägre. Månadslönen för en polsk arbetare (med längre arbetsdag) var hälften av lönen för en jämförbar tysk arbetare, en rysk arbetare tjä- nade ungefär en tiondel. De som kom från "allierade" lä- nder som Ungern, eller räknas- des som "arier" (danskar) hade bättre villkor. Omkring en fjärdedel av tvångsarbeta- ra var krigsfångar och några hundra tusen koncentrationsläger- fångar. Deras arbete var oavlönat.

PÅ BASIS AV de befintliga uppgif- terna om produktivitet och löner räknar Shui fram ett ungefärligt mått på tvångsarbets lönsamhet: Produktiviteten per utbetald löneenhet för en tvångsarbetare var 2,4 gånger högre ån för en tysk arbetare.

De 8,8 miljoner tvångsrekrytera- de som 1944 var sysselsatta i den tyska ekonomin motsvarade värdet av 19,9 miljoner tyska arbetares insatser. Om man minskar denna siffra med de 8,8 miljoner tyskar som då låg inkallade, återstår ett tillskott av värdeskapande kapaci- tet som motsvarar cirka 11 miljo- ner sysselsatta. Jämfört med det sista fredsåret, 1939, motsvarar det en ökning av arbetskraften med 28 procent.

Shui drar två slutsatser. Utan tvångsarbetare skulle Tyskland, av ekonomiska skäl, ha tvingats sluta fred långt före 1945. Och framför allt: rovdriften av tvångsarbeta- rna lade grunden för Västtysklands ekonomiska pånyttfödelse.

BENNY ANDERSSON

Bakslag för miljöpuritanismen

I Science (10/2000) redovisas molnforskning som har gjorts vid Hebrew University i Jerusalem av Daniel Rosenfeld. Det visar sig att stoftkontaminerade moln är ljusare ån andra moln. Nedsmutning får moln att ski- na, som det uttrycks i The Economist den 11 mars.

Två effekter av ljusare moln redovisas: det regnar mindre från dem och de reflekterar mer inkommande solstrålning ån andra moln. Den första effekten är intressant i torra områden. Här gäller att undvika smält- verk, oljeraffinaderier och fossiloljade kraftverk som grannar. Ju mindre utsläpp, desto bättre.

Men den andra effekten, reflektionen av solinstrål- ning, bidrar åt en eventuell uppåtgång av värde-

mosfären, till exempel på grund av utsläpp av växthus- gaser, balanseras av den avkyllning som de nedsmut- tade molnen medför när de återstrålar solvärmn ut i atmosfären. Så de som ser ett värmehot i ansamlingen av koldioxid bör uppfatta de ljusa molnen positivt. Ju mer stoftutsläpp, desto bättre.

Men för de sanna miljöpuritanerna och de finansmi- nistrar som drar in pengar på CO₂-skatter år Rosen- felds forskningsresultat dystert läsning. Tänk om det år så vitt inrättat att utsläppen i atmosfären tar ut varann med hänsyn till värmeeffekter? Det behövs kanske inga koldioxidskatter?